

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ ТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Сенюк Б. П.

доцент кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб

Борейко Л. Д.

доцент кафедри догляду за хворими
та вищої медсестринської освіти

Юрнюк С. В.

асистент кафедри судової медицини та медичного правознавства Вищого державного
навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет»
Театральна площа, 2, м. Чернівці, 58002

Резюме. Аналізується формування професійної компетентності лікарів-інтернів під час навчання у вищому навчальному закладі спеціальності «Лікувальна справа» за умови запровадження компетентнісного підходу до освіти; становлення майбутнього лікаря та обґрунтування інтегрованої моделі, удосконалення змісту, структури, форм і методів професійної підготовки лікарів-інтернів до виконання лікарської діяльності.

Ключові слова: вища медична освіта, компетентнісний підхід, професійна компетентність, лікарі-інтерни.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN MEDICAL INTERNS THERAPEUTIC PROFILE

B. Senyuk

Associate Professor of Department of Internal Medicine
Higher State Educational Establishment of Ukraine „Bukovinian State Medical University”
Teatralna Sq., 2, Chernivtsi, Ukraine, 58002

L. Boreyko

Associate Professor of Department of Patients Care and HNE Higher State Educational
Establishment of Ukraine „Bukovinian State Medical University”
Teatralna Sq., 2, Chernivtsi, Ukraine, 58002

S. Yurnyuk

Assistant Professor of Department of Forensic Medicine and Medical Law Higher State Educational
Establishment of Ukraine „Bukovinian State Medical University”
Teatralna Sq., 2, Chernivtsi, Ukraine, 58002

Summary. We analyze the formation of professional competence of interns during their studies in higher education specialty “Medicine” with the introduction of competence approach to education; becoming a future doctor and study of the integrated model, improvement of content, structure, forms and methods of professional training of interns to perform medical practice.

Keywords: higher medical education, competence approach, professional competence, medical interns.

Сучасне суспільство розглядає фахівця не лише як людину, яка володіє знаннями, уміннями і навичками у професійній сфері, але й як людину здатну ефективно діяти у складних, нестандартних ситуаціях, самостійно приймати рішення, творчо розвиватися і самоудосконалюватися, сповідувати толерантне ставлення до оточуючих, уміти спілкуватися з людьми. Ці та інші професійно важливі властивості та особистісні якості визначають про-

фесійну компетентність спеціаліста. На думку Г. Балла, професійна компетентність - це володіння системою знань, умінь та навичок, достатнє для успішного розв'язання того кола трудових задач, яке відповідає поточним і передбачуваним на найближче майбутнє функціональним обов'язкам працівника [1; 2].

Враховуючи специфіку професійної діяльності лікаря-інтерна, його професійна компетентність

базується на ключових навичках, а саме: професійних, комунікативних, дослідницьких та наукових.

Формування професійної компетентності у контексті психології особистісного становлення майбутнього лікаря потребує обґрунтування інтегрованої моделі та удосконалення змісту, структури, форм і методів професійної підготовки лікарів-інтернів до виконання лікарської діяльності, визначення психолого-педагогічних умов підвищення професійної компетентності.

Вища професійна освіта змінюється відповідно до вимог сучасного суспільства та ринку праці, які потребують максимально адаптованих, ефективних, конкурентоспроможних фахівців. Проблема формування професійної компетентності фахівця будь якої галузі знаходиться у полі зору багатьох дисциплін [2].

Результат засвоєння навчального матеріалу залежить від ефективності взаємодії учасників педагогічного процесу, кінцевою метою якого є отримання компетентностей, які у самостійній професійній діяльності фахівця забезпечують подальше самовдосконалення. Результат залежить від педагогічної технології, однак зрозуміло, що вибір пріоритетної педагогічної технології залежить від галузі освіти. Особливо це стосується медичної освіти, оскільки їй притаманна специфіка викладання, що полягає у поєднанні теоретичної та практичної складових навчального процесу [4].

Модель компетентісного формування студента вищого медичного навчального закладу, розроблялася нами з урахуванням системного і концептуальних підходів до особистісного становлення майбутнього лікаря. З цією метою здійснено аналіз підходів МОН України щодо розробки державних стандартів і ОКХ та ОПП. Дійшли висновку, що вони є універсальними для усіх освітніх галузей, а ОКХ складається із загальної частини та двох додатків (А і Б), у яких відповідно визначаються типові задачі діяльності фахівця і його соціально-важливі якості. Однак з'ясували, що у галузевому стандарті обмежена класифікація вмінь та здатностей (зокрема соціальних) і особистісних якостей (емоційні, морально-етичні) важливі для професійної діяльності лікаря, взагалі не відображені в ОКХ, оскільки вони є підґрунтям діяльності, а не діяльністю як такою, а структура Додатку А ОКХ не має місця для соціально-професійних якостей (є типові задачі, а не здатності) [4].

На даний час якість підготовки випускника медичного вузу залежить від багатьох чинників. Це професіоналізм викладачів, умови і забезпеченість учбового процесу, склад елементів в освітньому процесі, мотивація навчання, сучасні технології на-

вчання, системи контролю знань, мотивація педагогічної праці, організація навчально-дослідницької роботи лікарів-інтернів як невід'ємної частини освітнього процесу, виконання індивідуальних завдань і наукових проектів з елементами досліджень, участь у модернізації навчально-лабораторної бази медичного університету, методичного забезпечення учбового процесу [3].

У Болонській декларації панує квалітативний підхід до проблем освіти, тому термін «компетенція» використовується для позначення інтегрованих характеристик якості підготовки випускників, для опису результату освітнього процесу. Сприйняття компетенцій позначає трансформацію освітньої політики вузів у напрямку до інтересів ринку праці і освоєння парадигми освіти «довжиною у все життя».

У сучасній освіті при вивченні питань підготовки фахівців відбувається зсув акцентів і ведучим стає компетентісний підхід, що поєднує у собі мету і результат професійної підготовки, представлених у вигляді основних категорій – «компетентність» і «компетенція» – основи будь-якої професійної діяльності. І хоч ці поняття є розмежованими за семантичним значенням, проте вони відображають цілісну, інтеграційну сутність освіти та результат діяльності людини [2].

Вища медична освіта за всіма ознаками належить до вищої професійної, яка завершується отриманням певної професійної кваліфікації відповідно до напрямку підготовки й освітньо-кваліфікаційного рівня.

Однак функціонування медичної освіти і тенденції її розвитку не можна розглядати відокремлено від світового контексту розвитку системи охорони здоров'я та системи загальної освіти, особливостей системи охорони здоров'я тієї чи іншої країни, а також специфіки самої медичної освіти [3].

Отже у педагогічному плані професійну компетентність можна розглядати як індивідуальну характеристику міри відповідності вимогам професії. Формування професійної компетентності зводиться не лише до рівня необхідної освіти у рамках однієї професії з урахуванням індивідуальних особливостей, але і до прагнення до набуття нових знань і здібностей. Формування професійної компетентності спеціалістів представляється як процес цілісного розвитку особи – суб'єкта професійної діяльності. Підвищення рівня компетентності залежить від власних можливостей особи, від умінь використовувати наявні можливості [5].

Професійна компетентність це системна динамічна характеристика особи (сукупність здібностей знань, умінь, ділових і особових якостей), яка

демонструє володіння сучасними технологіями і методами вирішення професійних завдань різного рівня складності і дозволяє здійснювати професійну діяльність з високою продуктивністю [1].

Професійні компетенції лікаря відносяться до конкретної сфери діяльності – лікарської. Вони формуються і виявляються у діяльності і пов'язані з реалізацією таких функцій лікувальної праці, як гностика, циклів дисциплін, що склалася у вітчизняній вищій і середній медичній освіті. проектувально-конструктивна, організаторська, мобілізаційна, інформаційна, орієнтування, комунікативна, розвиваюча. Іншою складовою праці лікаря є володіння спеціальними знаннями і вміннями (у межах напрямів діяльності). Звідси можлива класифікація компетенцій, в основі якої лежать цільові функції лікаря. Крім того, на нашу думку, слід враховувати і структуру циклів дисциплін, що склалася у вітчизняній вищій і середній медичній освіті [4].

Професійна компетентність лікаря-інтерна – це система професійно значимих якостей, знань, умінь і навиків, які об'єднані гуманно-ціннісним відношенням до хворих і колег по роботі, постійною спрямованістю на особисте і професійне вдосконалення. Особистість майбутнього лікаря, його етичні і професійні якості формуються у процесі навчання на медичному факультеті. Тому зміст і організація освітнього процесу, націленого на формування особистості майбутнього лікаря, його цивільної відповідальності, правової культури і правової самосвідомості, духовності, ініціативності, самостійності, толерантності, здібності до успішної соціалізації у суспільстві, професійної зрілості, є одним із завдань вищої медичної освіти [2].

Компетентність медичного фахівця – якість, яка направлена на розвиток розумових здібностей та інтелектуального потенціалу, тому одним з найважливіших завдань модернізації освіти є формування установки на постійне нарощування професійної компетентності, професійної кваліфікації. Однак, фахівець, який отримав певну кваліфікацію, може отримати професійну компетентність лише у тому разі, якщо його професійне навчання включало, окрім придбання навиків і умінь, формування духовних якостей і установок, що дозволяють йому перейти до активної самостійної професійної ролі [4].

Формування фахівця-медика базується на уявленні про сучасну модель спеціаліста з вищою медичною освітою. Серед її складових основними є мотивація до навчання протягом всього життя, вміння вчитися, володіння навичками самостійно-

го отримання знань та наукового пошуку, а також вміння перетворювати отримані знання в інноваційні технології [3].

Майбутні лікарі-інтерни повинні розуміти необхідність постійно розширювати межі своєї пізнавальної діяльності, виходячи поза рамки навчальної програми, що є запорукою стрімкого прогресу, адже, щоб стати компетентним лікарем, лише базових знань недостатньо [3]. Тому, формування професійної компетентності нами розглядається як процес, який розпочинається до початку трудової діяльності і продовжується протягом всього часу її виконання.

Саме лікарю-інтерну повинно приділятися більше уваги питанням впровадження компетентного підходу, оскільки саме сучасна система медичної освіти повинна відповідати сучасним міжнародним вимогам. Оскільки це зумовлено:

- стрімким зростанням обсягів новітніх медичних даних і результатів наукових досліджень;
- швидкою зміною самого розуміння подій, фактів, явищ і недостатнім часом на передавання і перекладання цих знань у навчальному процесі;
- появою нових, більш глибоких розуміння і інтерпретацій вже відомих фізіологічних і патологічних станів людини;
- необхідністю враховувати дані про те, що характер медичної інформації щодо нарощування об'єму не є прогнозований, його структурована частина складає лише 20%, а збільшення обсягу відомостей щорічно подвоюється;
- наявністю когнітивної асиметрії при відстеженні інформації у науковій та навчальній літературі, яка підсумовує результати дисбалансу в основних складових сфери знань – доступу до інформації, освіти, наукових дослідженнях, культурному і мовному різноманітті [3].

На нашу думку, основною умовою перетворення навчально-виховного процесу у фактор компетентності – це висунення на перший план особово-орієнтованого підходу до навчання.

Оволодіння складовими професійної компетентності надає фахівцю можливості мати коло повноважень для ефективної медичної допомоги. Чим вище рівень сформованості компетентностей, тим ширша компетенція лікаря. Компетентність – результат не тільки здобутої освіти. Вона поглиблюється і неможлива без власного досвіду, а інтеграція цих складових – шлях до професіоналізму [5].

Найскладніше процес формування професійної компетентності у тих лікарів-інтернів, у яких відсутня потреба у самореалізації, вони не вміють будувати свою життєву та професійну програму.

Виходячи з цього можна передбачити, що фахівець з відсутністю необхідних особових якостей (навіть за наявності необхідних за освітніми стандартами знань, умінь і навиків) навряд чи зможе розраховувати на успіх у професійній діяльності.

Важливо не лише розвивати нові технології, мати можливість використовувати необхідні діагностичні і лікарські засоби але і добиватися того, аби пацієнти слідували рекомендаціям лікаря. Тому важливо, аби лікар володів тими якостями особи, які сприяють організації взаємодії з пацієнтом і наданню йому допомоги. Згідно з сучасними уявленнями, хворий – це не просто «носіє симптомів», а лікар не просто «маніпулятор симптомами» і ігнорування цього факту призводить до різкого зниження продуктивності.

Отже, професійна компетентність випускника медичного вузу – лікаря-інтерна – це єдність теоретичної підготовки та його готовність на практиці до здійснення професійної діяльності. Професійні компетенції майбутніх лікарів можна визначити як соціальні вимоги до підготовки медика, які необхідні для якісної професійної діяльності.

Література

1. Болюбаш Н. М. Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх економістів / Н. М. Болюбаш // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – 2009. – Вип. 99, Т. 112. – С. 88–95.
2. Бухальська С. Є. Компетентнісний підхід. Теоретичний аналіз ключових дефініцій вищої медичної освіти / С. Є. Бухальська // Нова педагогічна думка. – Рівне, 2009. – № 2. – С. 84–88.
3. Вороненко Ю. В. Безперервний професійний розвиток лікарів і провізорів – нові принципи побудови системи / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Медична освіта. – 2011. – № 2. – С. 41–44.
4. Мруга М. Р. Визначення поняття професійної компетентності // Науковий вісник Миколаївського державного університету: Зб. наук. праць. Педагогічні науки: У 2-х т. – Миколаїв: МДУ, 2005. – Вип. 10, Т. 2. – С. 89–93.
5. Bulakh I., Mrouga M., Voronenko Y. Manifestation of professional competence: is it context-dependent of skill-dependent? // AMEE Conf. «Relevance in Medical Education». – Bern (Switzerland), 2003. – P. 381.

Literatura

6. Bolyubash N. M. Teoretichni zasady formuvannya profesijnoï kompetentnosti majbutnih ekonomistiv / N. M. Bolyubash // Naukovi pracj: Naukovo-metodichnij zhurnal. – 2009. – Vip. 99, T. 112. – P. 88–95.
7. Buhal's'ka S. E. Kompetentnisnij pidhid. Teoretichnij analiz klyuchovih definicij vishchoï medichnoï osviti / S. E. Buhal's'ka // Nova pedagogichna dumka. – Rivne, 2009. – № 2. – P. 84–88.
8. Voronenko Yu. V. Bezperervnij profesijnij rozvitok likariv i provizoriv – novi principi pobudovi sistemi / Yu. V. Voronenko, O. P. Mincer // Medichna osvita. – 2011. – № 2. – P. 41–44.
9. Mrouga M. R. Vznachennya ponyattja profesijnoï kompetentnosti // Naukovij visnik Mikolaïvs'kogo derzhavnogo universitetu: Zb. nauk. prac'. Pedagogichni nauki: U 2-h t. – Mikolaïv: MDU, 2005. – Vip. 10, T. 2. – P. 89–93.
10. Bulakh I., Mrouga M., Voronenko Y. Manifestation of professional competence: is it context-dependent of skill-dependent? // AMEE Conf. «Relevance in Medical Education». – Bern (Switzerland), 2003. – P. 381.